

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ФАКУЛЬТЕТ КОМП'ЮТЕРНИХ НАУК ТА КІБЕРНЕТИКИ
Кафедра обчислювальної математики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
з навчальної роботи
Кашпур О.Ф.
« 30 » 05 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРОБЛЕМИ ТА МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ
для здобувачів освітньо-наукового рівня «доктор філософії»

галузь знань	11 “Математика та статистика”
спеціальність	113 “Прикладна математика”
освітній рівень	третій (освітньо-науковий)
освітньо-наукова програма	“Прикладна математика”
вид дисципліни	вибіркова

Форма навчання	денна / заочна
Навчальний рік	2019/2020
Рік навчання	2
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	екзамен

Викладачі: професор Семенов Володимир Вікторович, д.ф.-м.н.

Пролонговано: на 20 20/20 21 н.р. (протокол № 8) « 30 » 03 2020 р.
на 20 /20 н.р. ( ) « » 20 р.

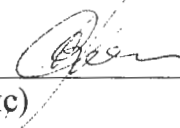

КИЇВ – 2019

Розробник: Семенов Володимир Вікторович, д. ф.-м. н., проф., професор кафедри обчислювальної математики

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри «Обчислювальної математики»

Ляшко С.І.
(підпис)

Протокол № 8 від «21» квітня 2019 р.

Схвалено науково - методичною комісією факультету комп'ютерних наук та кібернетики

Протокол від « 26 » 04 2019 року № 2

Голова науково-методичної комісії доцент, к.ф.-м.н. Омельчук Л.Л.
(підпис) (прізвище та ініціали)

« _____ » _____ 20__ року

1. Мета дисципліни формування теоретичних знань та практичних умінь з аналізу та проектування сучасних алгоритмів оптимізації, що необхідно для побудови нових ефективних програм обробки інформації для науковій діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань з проектування та аналізу оптимізаційних алгоритмів.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

- Знати:* матеріал стандартних університетських курсів математичного аналізу, лінійної алгебри та дослідження операцій.
- Вміти:* програмувати на одній з актуальних мов програмування, творчо використовувати у навчальній, дослідницькій та викладацькій діяльності матеріал стандартних університетських курсів математичного аналізу, лінійної алгебри та дослідження операцій.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Дисципліна «Проблеми та методи оптимізації» належить до переліку дисциплін вільного вибору аспіранта. Вона забезпечує ознайомлення з актуальними проблемами оптимізації, поглиблення та удосконалення знань основних принципів теорії екстремальних задач, опуклого аналізу та методів розв'язання екстремальних задач. Ці знання є елементом фундаментальної математичної підготовки, яка очікується від аспірантів. Вони допоможуть застосовувати сучасні методи для розв'язання задач оптимального керування, дослідження операцій, створення математичних моделей. Аспірант, що опанував курс, має орієнтуватись в сучасній науковій літературі, яка присвячена розглянутому колу питань.

4. Завдання (навчальні цілі): набуття знань, умінь та навичок (компетентностей) на рівні новітніх досягнень в теорії оптимізації, відповідно науково-освітньої кваліфікації «Доктор філософії». Зокрема, розвивати: здатність застосовувати теоретичні та практичні основи методології та технології математичного моделювання, реалізовувати алгоритми математичного моделювання для дослідження характеристик і поведінки складних об'єктів і систем, проводити експерименти за допомогою програми математичного моделювання з обробкою й аналізом результатів.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (РН) (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
РН 1.1	Знати основні сучасні методи гладкої опуклої оптимізації	<i>Лекція, практичне заняття</i>	<i>Контрольна робота 1 (60% правильних відповідей), екзамен, активна робота на лекції, усні відповіді</i>	20%
РН 1.2	Знати основні сучасні методи негладкої опуклої оптимізації			
РН 1.3	Уміти реалізовувати сучасні методи оптимізації			20%
РН 1.4	Знати теоретичні методи дослідження складності та швидкості обчислювальних алгоритмів			

PH 2.1	Вміти обирати та будувати ефективні алгоритми оптимізації	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	Контрольна робота 2 (60% правильних відповідей), екзамен, захист проекту, виконання завдань, винесених на самостійну роботу	20%
PH 2.2	Вміти встановлювати оцінки швидкості збіжності та точності основних алгоритмів оптимізації			20%
PH 2.3	Вміти застосовувати алгоритми оптимізації як ефективну загальну методологію	Практичне заняття, самостійна робота	Захист проекту	5%
PH3.1	Обґрунтовувати власний погляд на задачу, спілкуватися з колегами з питань розробки алгоритмів та програм, скласти письмові звіти			5%
PH4.1	Демонстрація авторитетності, інноваційність, високий ступінь самостійності, академічна та професійна доброчесність, послідовна відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності.			5%
PH4.2	Відповідально ставитися до виконуваних робіт, нести відповідальність за їх якість			5%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання (з опису освітньої програми)	Результати навчання дисципліни									
	PH 1.1	PH 1.2	PH 1.3	PH 1.4	PH 2.1	PH 2.2	PH 2.3	PH 3.1	PH 4.1	PH 4.2
ПРН-9. Знати, розуміти і застосовувати математичні концепції, методи системного аналізу і математичного моделювання.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1. Форми оцінювання здобувачів освітньо-наукового ступеня:

- оцінювання впродовж навчального періоду:

1. Активна робота на лекції, усні відповіді: PH1.1, PH1.2, PH1.3, PH1.4 – 5 балів/3 бали;
2. Виконання завдань, винесених на самостійну роботу: PH2.1, PH2.2 – 5 балів/3 бали;
3. Контрольна робота 1: PH1.1, PH1.2, PH2.1, PH2.2 – 15 балів/9 балів;
4. Контрольна робота 2: PH1.3, PH1.4, PH2.1, PH2.2 – 15 балів/9 балів;
6. Захист проекту: PH2.1, PH2.2, PH2.3, PH3.1, PH4.1, PH4.2, – 20 балів/12 балів;

- підсумкове оцінювання: екзамен.

- максимальна кількість балів які можуть бути отримані: 40 балів;
- результати навчання які будуть оцінюватись: PH1.1, PH1.2, PH1.3, PH1.4;
- форма проведення і види завдань: письмова робота.

Для здобувачів освітньо-наукового ступеня, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж критично-розрахунковий мінімум – 20 балів для одержання іспиту за рішенням кафедри не допустити до складання іспиту із рекомендацією здати контрольні роботи та захистити проект до повторного складання іспиту.

Рекомендований мінімум – 36 балів.

7.2. Організація оцінювання:

Обов'язковим є виконання завдань, винесених на самостійну роботу, та модульних контрольних робіт за графіком робочої програми.

У частину 1 входять теми 1 - 3, у частину 2 – теми 4 – 6 у частину 3 – теми 7 – 9. Обов'язковим для екзамену є виконання усіх контрольних робіт та захист проекту до вказаної викладачем дати, перед початком екзаменаційної сесії, згідно навчального плану. Переписування чи перескладання тем не практикується. Дозволяється здача окремих завдань модульних тем у проміжках між написанням модульних контрольних робіт (наприклад, перша тема здається до здачі наступної модульної контрольної роботи у будь-який зручний для викладача та студента час).

Терміни проведення форм оцінювання:

1. *Контрольна робота: до 5 тижня навчального періоду.*
2. *Контрольна робота: до 13 тижня навчального періоду.*
3. *Захист проекту: до 10 тижня навчального періоду.*

У випадку відсутності з поважних причин відпрацювання та прездачі контрольні роботи здійснюються у відповідності до „Положення про організацію освітнього процесу”.

7.3. Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

При визначенні оцінки визначальною є робота в семестрі. Після завершення розгляду тем проводяться письмові контрольні роботи та теоретичне опитування.

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Практичні	Самостійна робота
Частина 1. Гладка опукла оптимізація				
1	Тема 1. Основні властивості гладких функцій та умови оптимальності. <i>Самостійна робота:</i> Класифікація та якісний аналіз оптимізаційних задач по темі дисертаційної роботи.	2		8
2	Тема 2. Проксимально-градієнтні алгоритми, узагальнений алгоритм умовного градієнту. <i>Самостійна робота:</i> Застосування проксимально-градієнтних алгоритмів для розв'язання задач по темі дисертаційної роботи.	2		12
3	Тема 3. Швидкі градієнтні алгоритми. <i>Самостійна робота:</i> Застосування швидких алгоритмів для розв'язання оптимізаційних задач по темі дисертаційної роботи.	1	2	8
<i>Контрольна робота 1</i>		1		
Частина 2. Негладка опукла оптимізація				
4	Тема 4. Субдиференціали опуклих функцій та умови оптимальності. <i>Самостійна робота:</i> Побудова та доведення умов оптимальності для спеціальних класів задач, пов'язаних з аналізом даних та оптимальним керуванням.	2		12
5	Тема 5. Субградієнтний метод <i>Самостійна робота:</i> Дослідження швидкості збіжності різних варіантів субградієнтного методу.	2	2	8
6	Тема 6. Метод ADMM. <i>Самостійна робота:</i> Порівняння ефективності ADMM та різних методів розв'язування задач умовної опуклої оптимізації.	2		12
Частина 3. Спеціальні задачі оптимізації				
7	Тема 7. Задачі оптимізації, що виникають у машинному навчанні та оптимальному керуванні. <i>Самостійна робота:</i> Проведення якісного аналізу задач оптимізації, що виникають у машинному навчанні та оптимальному керуванні.	2		12
8	Тема 8. Варіаційні нерівності та алгоритми їх розв'язання. <i>Самостійна робота:</i> Застосування варіаційних нерівностей для	2		12

	розв'язання дисертаційної задачі			
9	Тема 9. Основні децентралізовані розподілені алгоритми оптимізації. <i>Самостійна робота:</i> Дослідження особливостей застосування децентралізованих розподілених алгоритмів оптимізації.	1		12
<i>Контрольна робота 2</i>		1		
ВСЬОГО		18	4	96

Загальний обсяг 120 годин, в тому числі:

Лекцій – **18 годин**,

Практичні – **4 години**.

Консультації - **2 години**.

Самостійна робота – **96 годин**.

9. Рекомендовані джерела

Основні:

1. Васильев Ф.П. Методы решения экстремальных задач. – М.: Наука, 1981.
2. Нестеров Ю.Е. Введение в выпуклую оптимизацию. – М.: МЦНМО, 2010.
3. Поляк Б.Т. Введение в оптимизацию. – М.: URSS, 2013.
4. Beck A. First-Order Methods in Optimization. Philadelphia: Society for Industrial and Applied Mathematics, 2017.

Додаткові:

1. Bauschke Н.Н., Combettes P.L. Convex Analysis and Monotone Operator Theory in Hilbert Spaces. – Springer, 2011.
2. Васин В.В., Еремин И.И. Операторы и итерационные процессы фейеровского типа. (Теория и приложения). – Москва-Ижевск: Регулярная и хаотическая динамика, 2005.
3. Алеексеев В.М., Галлеев Э.М., Тихомиров В.М. Сборник задач по оптимизации. – М.: Наука, 1984.
4. Бакушинский А. Б., Гончарский А. В. Некорректные задачи. Численные методы и приложения. – М.: Изд-во МГУ, 1989.
5. Ж.-П.Обен, И.Экланд. Прикладной нелинейный анализ. – М.: Мир, 1988.
6. Галеев Э.М. Оптимизация. Теория, примеры, задачи. – М.: КомКнига, 2006.

10. Додаткові ресурси:

Персональна сторінка проф. Семенова В.В. <http://om.univ.kiev.ua/ua/user-5>.